

vapaa-aika ja perhe-elämä sulautuvat yhdeksi, toistensa olemassaoloa edellyttäväksi kokonaisuudeksi. Työllä ei pyritä suurimpaan mahdolliseen taloudelliseen tulokseen, mutta silti se hallitsee elämää – ja nimenomaan vapaa ja itsenäinen työ, johon kaikki perheenjäsenet osallistuvat. Palkkatyöelämänmuodossa työ on pakollinen väline ja selkeästi erillään vapaa-ajasta eli siitä miksi työtä tehdään. Urasuuntautuneiksi kutsutaan työntekijöitä, jotka eivät saa palkkaansa työajan vaan henkilökohtaisten kykyjensä mukaan. Heitä luonnehtii kokonaisvaltainen uppoutuminen työhön, liikkuminen urakehityksen perässä ja vapaa-ajan vietto siten, että se edistää uraa. Nämä elämänmuodot voivat ainakin karkeasti luonnehtia sekä naisia että miehiä, mutta lisäksi on naisia, joiden tapa elää ei liity tuotantomuotoon vaan miehen elämänmuotoon. Näitä ovat palkkatyöläisen kotiäitipuoliso ja urasuuntautuneen miehen edustajavaimo.

Näiden lisäysten jälkeen suurin osa väestöstä lienee luokiteltu, varsinkin kun *neokulturalisaation* käsite antaa eri elämänmuodoille myös jonkinlaisia mahdollisuuksia uusiutua olemassaolon ehtojen muuttuessa. Kuitenkin myllerryksessä olevalla maaseudulla erilaisia ”vaiheessa olevien” tarinoita on sen verran paljon, että teoria on välillä sotkeutua omaan näppäryyteensä. Tällöin sekä lukijan että Högbäckan on ponnisteltava kovasti asettaakseen kaikki poikkeukset ja epäloogiselta vaikuttavat seikat paikoilleen siistiin kuvioon. Jos niitä on asetettava sinne kovin väkivaltaisesti, soveltunee teoria heikosti nyky-yhteiskunnan tilanteen tarkasteluun. Kirjoittaja toteaa itsekin, että ”sosiaalisen ja maantieteellisen liikkuvuuden ja muutoksen oloissa yleistyvät juuri erilaiset elämänmuotojen sekamuodot” (s. 23). Sana *seka* saa tässä kielteisen sävyn. Arvelisin, että tutkimus olisi voinut hyötyä joidenkin uusien analyttisten välineiden käyttöönnotosta. Toki Högbäck huomaa ympäröivän yhteiskunnan muutoksen ja elämänmuotoanalyysin pilkkoutumisen aina vain pienempiin sirpaleisiin, kun se yrittää pysyä perässä ihmisten muuttuvissa elämäntilanteissa. Ratkaisussaan hän tukeutuu lähes yksinomaan Beckin ja Beck-Gernsheimin (2002) ajatuksiin globaalisoituneista yhteiskunnista ja tästä seuraavasta individualisaatiosta yksilöllistymisestä.

Muutoksen käsittelyä koskevista ongelmista huolimatta elämänmuotoanalyysi tekee Högbäckan tutkimuksesta erinomaisen informatiivisen. Se auttaa ymmärtämään eri tavoin elävien ihmisten suhdetta paikkaan. Esimerkiksi itsenäistä elämää ihannoivilla viljelijöillä asuin- ja työpaikka yhdistyvät ajassa ja tilassa. Sen sijaan uransa ehdoilla elävillä ei välttämättä ole kiinteää tunnepohjaista sidettä tiettyyn paikkaan. Högbäck päätty jakamaan haastattelemansa reilut 30 naista ryhmiin, joita ovat ”emännät”, ”maaloustautaiset palkansaajat (eli entiset emännät)”, ”maaseudun palkansaajat ilman maalaustautaa”, ”uranaiset” ja ”maallemuuttajat”. Kunkin ryhmän hän analysoi perusteellisesti saman kaavan mukaan selvittämällä elämänmuodon perustaa, osa-alueita, naiseuden muotoja sekä sisäistä vaihtelua.

Emäntien kuvauksissa Högbäck esittelee vakuuttavasti maataloustyön itsenäisyyden ja ahkeruuden arvostuksen, työn naisiseen muotoon liittyvän kotipiiriin keskittyvän vapauden ja perinteisen sukupuolisidonnaisen työnjaon. Erään emännän tapaan elävän, mutta historiansa vuoksi sitä toisista poikkeavalla tavalla merkityksellistävän emännän haastattelu on valaiseva esimerkki

sitä, kuinka palkkatyöläisen ajattelun omaksuminen voi synnyttää ristiriitoja, alistuksen tunnetta ja muiden emäntien ihmettelyä. Tässä muun muassa naiselle hyväksytyt tekemiset ja menemiset ovat toiset kuin ”perusemännillä”, jotka puolestaan eivät koe omaa asemaansa ongelmallisena. Högbäck esittelee muitakin emännyyden variaatioita. Entisille, maaseudun muutoksen seurauksena palkkatyöhön siirtyneille emännille tyypillistä on, että elämänmuoto säilyy: palkkatyössä työteliäisyys on hyve ja ahkera työntekijän maine tärkeä. Vapaa-ajalla touhutaan kotona jotakin hyödyllistä omiksi tai välillä muidenkin tarpeiksi. Löytyy Högbäckan aineistosta myös yksi maataloustautainen nainen, jonka elämän tärkein sisältö tulee palkkatyöstä ja harrastuksista emännyyden asemasta. Tällaisissa poikkeusten ja alaryhmien tarkastelussa elämänmuotoanalyysi alkaa menettää selitysvoimaansa. Mietittäessä, miksi tämä nainen ei edustaisi palkkatyö- tai uraelämänmuotoa, joudutaan toteamaan, että kyseessä on jonkinlainen sekaelämänmuoto, joita lienee lukemattomia kun ihmisten käsityksiin pääsee syvemmälle ja kun ympäröivä yhteiskunta vaatimuksineen ja mahdollisuuksineen muuttuu.

Maataloustautaa vailla olevat maaseudun palkansaajanaiset Högbäck nimeää ”kotikeskeisiksi”. He käyvät työssä, mutta koti, perhe-elämä ja lapset hallitsevat elämää. Paikka merkityksellistyy lähinnä sen kautta, kuinka hyvä se on lapsille, erityistä symbolista merkitystä sillä ei ole. Uranaisia ei maaseutuun aivan ensimmäiseksi mielikuvissa liitetä, mutta jonkin verran Högbäck löysi heitäkin.

Uraelämänmuodossa työura on keskeisessä asemassa ja vapaa-ajan harrastukset palvelevat tavalla tai toisella sillä etenemistä, mutta naisten kohdalla siihen sekoittuu myös perheestä huolehtiminen. Maallemuutto on usein uraliike: pienellä paikkakunnalla saattaa päästä ylempiin asemiin esimerkiksi kuntasektorilla, mikä kartuttaa työkokemusta ja edistää siten uraa. Asuinpaikat (*kotipaikoiksi* niitä ei voi kutsua) palvelevat uratavoitetta, naiset ovat liikkuvia ja sitoutuvat useampaan kuin yhteen paikkaan jolloin kaupunki ja maaseutu yhdistyvät elinympäristönä. Kiinnostavaa on, että asemansa ansiosta naiset eivät ole riippuvaisia maaseutuyhteisön hyväksynnästä, mistä seuraa yllättäen, että heidän on ollut mahdollista päästä sisään näihin yhteisöihin. Parisuhde toimii sellaisessa muodossa kuin uran vuoksi on mahdollista: viikot eri paikkakunnalla asuen tai kumppanin seurassa naisen urakehityksen mukana. Samanaikainen sataprosenttisen äitiyden ja työnteon vaatimus aiheuttaa toki paineita. Jopa katumusta uran hyväksi tehdyistä valinnoista on havaittavissa.

Högbäckan maallemuuttajiksi kutsuma ryhmä on hyvin mielenkiintoinen, tosin käytetyn teorian kannalta ongelmallinen. Kun Högbäck yrittää sovittaa muuttajia teoriaan, tulee hän kuvanneeksi heitä hieman epämääräisinä ja kyseenalaisina persoonina. Kyseessä ovat nimenomaisesti maalle halunneet naiset, eivät sinne työn tai avioliiton takia muuttaneet. Heidän työ- ja ammattiansa on katkonainen, ja työ-, työttömyys-, opiskelu- ja lastenhoitajakset vuorottelevat. Itsensä toteuttaminen kodin ulkopuolella on itsestään selvää, mutta tavoitteena ei ole nousujohtainen ura vaan se on jopa tietoisesti hylätty. Maallemuutossa on pyritty toteuttamaan perinteistä maaseutuelämää soveltaen sitä luovasti omaa idyllistä

mielikuvaa vastaavaksi. Högbacka kirjoittaa, että vaikka muutkin elämänmuodot esiintyvät sekamuotoina, ”niissä eri elämänmuotojen vaikutukset oli kuitenkin mahdollista erottaa toisistaan. Maallemuuttajien kohdalla elämänmuodot ovat sekoittuneet toisiinsa ja uusiin työn ja työttömyyden muotoihin niin, etteivät ne erotu kunnolla” (s. 246). Tätä hän selittää taloudellisten, sosiaalisten ja poliittisten rakenteiden muutoksesta johtuvalla yksilöllistymisellä, joka lisää myös toimijoiden itseensä kohdistuvaa tarkkailua. Minun on helppo olla samaa mieltä, mutta elämänmuodoista oman itsen analysoinnin lisääntyminen ja oman elämän pohdiskelu muutenkin kuin tutkijan sitä pyytäessä eivät ehkä kerro.

Yleensä maaseutua tutkittaessa lähtökohtaletuksena on, että tutkimuksella on suoria käytännön sovellutuksia, mikä taas akateemisessa perustutkimuksessa harvoin on mahdollista. Högbacka on maaseudun kehittämissä politiikasta ja empiirisestä kohteestaan riittävän erillään nähdäkseen ”metsän puilta”. Tutkimuksensa lopussa hän ottaakin mielestäni hienosti kantaa maaseudun kehittämiseen: tutkimuksen pääsanomana on, että maaseudun naiset ovat heterogeenisiä ja kuva on jatkuvasti pirstaloit-

tumassa, joten kehittämissä projekteissa pitäisi miettiä, ”kenelle ne on suunnattu ja millaisia oletuksia ne sisältävät maaseudun naisista” (s. 305). Teoksen soisikin kuluvan kaikkien maaseudusta kiinnostuneiden käsissä – sekä niiden, jotka tuntevat maaseutua huonosti että niiden, jotka ovat kiinnostuneet oman näkökulmansa laajentamisesta.

KIRJALLISUUS

- Beck, U. & E. Beck-Gernsheim (2002). *Individualization. Institutionalized individualism and its social and political consequences*. 221 s. Sage, London.
- Højrup, T. (1983). *Det glemte folk. Livsformer og centraldirigering*. 543 s. Institutt for Europæisk folkelivsforskning, København.
- Rahbek Christensen, L. (1991). Strukturell livsformanalys – kvinnoliv och motsatt riktade villkor. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 12: 2, 4–15.

HANNA-MARI IKONEN

*Aluetieteen ja ympäristöpolitiikan laitos,
Tampereen yliopisto*